

Wat heeft *luvenescit ecclesia* actueel te zeggen aan kerkelijk Nederland nu?

Lezing Kees Slijkerman 27 november 2017 in het *Overleg nieuwe bewegingen*

Hoofdlijnen in het document *luvenescit ecclesia*

Het document *luvenescit ecclesia* geeft in de eerste 16 paragrafen vanuit het Nieuwe Testament een uiteenzetting van de verschillende charisma's die God schenkt en vanuit vrij recente kerkelijke documenten uitleg over hiërarchische gaven. Dit gedeelte wordt afgerond met deze scharniertekst:

'Onder de door de Geest vrij uitgedeelde charismatische gaven zijn er zeer veel die door de persoon worden aanvaard en beleefd binnen de christelijke gemeenschap en geen bijzondere reglementering nodig hebben.

Wanneer een charismatische gave zich integendeel als een "oorspronkelijk" of "stichtingscharisma" presenteert, dan is hiervoor een bijzondere erkenning nodig, opdat deze rijkdom op de juiste wijze vorm krijgt in de kerkgemeenschap en trouw wordt doorgegeven in de tijd. Hier komt de beslissende taak van onderscheiding naar voren die valt onder de bevoegdheid van het kerkelijk gezag.'

De paragrafen 17 tot en met 23 gaan dan verder over groepen, gemeenschappen en bewegingen. Gebruikte bronteksten: De officiële Engelse versie van *luvenescit ecclesia* (zie 0413uk op www.stucom.nl en www.vatican.va) en de officieuze Nederlandse vertaling van rkdocumenten.nl (0413 op www.stucom.nl). De bisschoppenconferentie laat werken aan een officiële Nederlandse vertaling.

Vertaling stichtingscharisma's

De Engelse en Nederlandse vertalingen van *luvenescit ecclesia* laten samen iets zien van de rijke inhoud die de verschillende charisma's van stichters samen hebben. Het zijn charisma's die nieuwe groepen, gemeenschappen en apostolaatswerken doen ontstaan. In de officiële Engelse vertaling staat *founding charisms*. Een term die de beeldspraak gebruikt van een fundament waarop gebouwd kan worden. Er klinkt ook iets in door van het werkwoord stichten. Daarbij past de figuur van de apostel die nieuwe dingen begint, onontgonnen terrein ontwikkelt, nieuwe categorieën mensen bereikt. De onofficiële Nederlandse vertaling op de website rkdocumenten.nl, die ik in dit artikel gebruik, geeft als vertaling "oorspronkelijk-" of "stichtingscharisma".

Niet in enkele woorden te vangen

Opvallend is de verrijking in taalgebruik over de groepen die zo gesticht worden. Die zijn niet simpel in te delen in 'kerkelijke bewegingen en nieuwe gemeenschappen', zoals we gemakshalve wel doen. Ik noem de verschillende omschrijvingen met daarachter de paragrafen waarin ik die woorden in de Engelse versie tegenkom: groep (2 en vaker), beweging (2 en vaker), nieuwe bewegingen (10), groepen van gelovigen (10), kerkelijke gemeenschappen (10), gemeenschap (2 en vaker), nieuwe entiteit (3, 18, 23), kerkelijke groep (22), charismatische groep (10, 19), charismatische entiteit (20, 21, 23), nieuwe kerkelijke groep (3 en 23) en nieuwe kerkelijke entiteit (3 en 23).

In Nederlandse vertaling: verenigingen van gelovigen, kerkelijke bewegingen en nieuwe gemeenschappen, kerkelijke verenigingen, vormen van vereniging, groeperingen, bewegingen, werkelijkheden (2), nieuwe verenigingen, nieuwe kerkelijke verenigingen (3 en 23) nieuwe bewegingen, verenigingen van gelovigen en kerkelijke gemeenschappen, charismatische verenigingen (10, 20 en 22), kerkelijke vereniging, vereniging (18), nieuwe charismatische verenigingen (21) en charismatische werkelijkheden (23). Waar in het Engels het woordje 'entities' staat, kiest de vertaler van rkdocumenten.nl de ene keer 'verenigingen' en de andere keer 'werkelijkheden'.

Deze diversiteit aan benamingen doet recht aan de realiteit binnen het Lichaam van Christus, waarin een zeer groot aantal uiterst verschillende organen op organische wijze in elkaar overvloeien, elkaar versterken en aanvullen. Bij de Katholieke Charismatische Vernieuwing kennen we een enorm scala

van verschillende katholieke charismatische initiatieven, groepen, gemeenschappen en apostolaatswerken. Internationaal spreken we over *charismatic realities*. Misschien is dit wel Italiaans Engels, want een Schotsman wees ons erop dat *charismatic expressions* beter Engels is. Als verzamelnaam gebruik ik hierna 'nieuwe groepen'.

Wat deze 'nieuwe groepen' gemeenschappelijk hebben

Iuvenescit ecclesia 2: 'Het karakter van "beweging" onderscheidt hen in het kerkelijke panorama als sterk dynamische groeperingen die in staat zijn een bijzondere aantrekkingskracht voor het Evangelie op te wekken en een voorstel van christelijk leven aan de hand te doen dat ernaar streeft globaal te zijn door ieder aspect van het menselijk bestaan te omvatten. Het zich verenigen van gelovigen als een intens delen van het bestaan om het geloofsleven, de hoop en de liefde te doen groeien...!', kortweg: 'vernieuwde vormen voor/van het volgen van Christus.'

Al die andere charisma's

In deze nieuwe groepen kunnen allerlei charisma's een functie hebben. Dus niet alleen het charisma van de stichter van de betreffende groep of van het betreffende apostolaatswerk, maar ook charisma's als leiding, tongentaal, onderricht, profetie, gastvrijheid, dienstbaarheid, bemoedigend woord spreken et cetera. Uitgaande van de Heilige Schrift laat *Iuvenescit ecclesia* zien dat deze charisma's komen van God (4 Bijbelteksten), van Christus (1 Bijbeltekst) en van de Heilige Geest (7 Bijbelteksten). Het zijn manifestaties van de Geest (4) die een bepaald nut hebben (5), meer voor het welzijn van anderen dan voor de persoon die het betreffende charisma ontvangt. Alleen charisma van spreken in tongentaal is vooral tot opbouw van de persoon die zelf in tongen bidt (5). Spreken in tongen werd in de oude Willibrordvertaling ten onrechte vertaald met spreken in extase. Die oude vertaling wordt nog wel geciteerd in de Nederlandse vertaling van *Iuvenescit ecclesia* op www.rkddocumenten.nl].

Een charisma kan tot algemeen nut zijn en tegelijk nuttig voor de persoon die het charisma heeft. Een charisma kan ook zonder authentieke relatie met de Heer voorkomen (5). Een charisma kan ongebruikt blijven, verborgen en inactief (5). 'De charisma's die aan de enkeling worden gegeven (...) zijn bestemd voor een intenser kerkelijk leven' (13).

Mogelijke indeling in categorieën

Die veelheid aan charisma's wordt door *Iuvenescit ecclesia* in categorieën ingedeeld die elkaar ook overlappen. Soms gaat het om een globale tweedeling of om een grote schakering die varieert tussen twee uitersten. Zo treffen we de indeling buitengewoon en gewoon (6) naast buitengewoon en meer eenvoudig en wijd verspreid. Celibaat en huwelijk horen ook in een bepaalde groep charisma's (22). Interessant is ook de categorie *guiding charisms*, begeleidende charisma's (6). De Nederlandse vertaling van rkddocumenten.nl maakt hiervan: 'ambten voor het leiden van de gemeenschap'. Correcter lijkt mij: bedieningen voor het begeleiden van de gemeenschap. Efeziërs 4,11 noemt dan: apostelen, profeten, evangelisten, herders en leraren als gaven die de Heer vrijelijk geeft, zonder dat daarbij sprake is van handoplegging of een officiële aanstelling. De theologie over *ministries*/bedieningen in samenhang met charisma's is nog niet erg ontwikkeld. De oude verlegenheidoplossing dat deze vijf charisma's alleen via het wijdingssacrament bestaan, klopt niet met Efeziërs 4,11 en niet met de praktijk waarin mensen zonder wijding werkelijk een gave als apostel, profeet, evangelist, herder of leraar blijken te zijn tot opbouw van de Kerk.

Hiërarchische gaven

Hiërarchische gaven - een begrip dat Vaticaan II introduceerde - hebben we dankzij het sacrament van de wijding (14). Ze staan historisch in lijn met de zending van God de Zoon en met de sacramenten. De charismatische gaven maken deel uit van de zending van Gods Geest. *Iuvenescit ecclesia* 11, 12 en 13 laten zien hoe Christus en de Geest op elkaar aansluiten en elkaar nodig

hebben. Sacramenten brengen door de werkzaamheid van de Geest genade tot ons. Charisma's zijn gericht op ontmoeting met Christus en verbonden met Christus' dienstbetoon in de wereld. Hiërarchische gaven zijn vast, permanent en onherroepelijk (13). Ze geven een objectief aanbod van genade, normatieve verkondiging en pastorale zorg (14). Waar zich iets als een charisma aandient en getoetst moet worden op authenticiteit, daar geven hiërarchische gaven houvast. Wat van de Geest komt kan niet in strijd zijn met wat de Geest door de vaste hiërarchische gaven al heeft bewerkstelligd. Kerkelijk gezag moet onderscheiden en gaat met nieuwe groepen een verificatietraject in (17).

Criteria om nieuwe groepen te toetsen

De nieuwe bewegingen hadden al vijf criteria waaraan ze getoetst moeten worden. Het *Overleg nieuwe bewegingen* heeft ze op 12 september 2000 in Utrecht in document 0017 op www.stucom.nl beschreven. Deze criteria, overgenomen uit in *Christifideles Laici*, hebben nu in *Iuvenescit ecclesia* een aanvulling gekregen, met name door citaten van paus Franciscus toe te voegen. Het zijn nu zeven criteria. De oude en de nieuwe lijst staan hieronder.

<p>2016 De Congregatie voor de Geloofsleer gaf in 2016 in <i>Iuvenescit ecclesia</i> deze <u>criteria</u> met als inleidend woord: 'In dit kader kan er worden herinnerd aan enkele criteria voor de onderscheiding van de charismatische gaven met verwijzing naar de kerkelijke vereniging die het leergezag van de Kerk de laatste jaren naar voren heeft gebracht. Deze criteria hebben het doel de erkenning van een authentiek kerkelijk karakter van de charisma's te helpen.'</p>	<p>1988 Om concrete bewegingen te kunnen onderscheiden en erkennen gaf paus Johannes Paulus II in 1988 in <i>Christifideles Laici</i> deze vijf "<u>criteria</u> van kerkelijkheid".</p>
<p>a. <i>Het primaat van de roeping van iedere christen tot heiligheid.</i> Iedere vereniging die wordt geboren uit de deelname aan een authentiek charisma moet altijd een instrument zijn van heiligheid in de Kerk en dus een toename van de <u>liefde</u> en van het streven naar de vervolmaking van de liefde.</p>	<p>1.- <i>Het primaat dat gegeven wordt aan de roeping tot heiligheid van elke christen, welke blijkt 'uit de vruchten van genade die de heilige Geest in de gelovigen voortbrengt' als groei naar de volheid van het christelijk leven en de volmaaktheid van de <u>liefde</u>.</i> Wat dit betreft is iedereen, onverschillig welke aaneensluiting van leken gelovigen, geroepen om steeds meer het instrument van heiligheid te zijn in de Kerk door 'een nauwere band tussen geloof en dagelijks leven van de leden' te bevorderen en aan te moedigen.</p>
<p>b. <i>Inzet voor de missionaire verbreiding van het Evangelie.</i> Authentieke charismatische verenigingen zijn "geschenken van de Geest die in het kerkelijk lichaam zijn geïntegreerd, naar het middelpunt worden getrokken, dat Christus is vanwaaruit zij in de richting van een evangeliserende impuls worden geleid". Zo moeten zij "de overeenstemming met en de deelname aan het <u>apostolisch doel van de</u></p>	<p>4. - <i>De overeenstemming met en de deelname aan het <u>apostolische doel van de kerk</u>, namelijk 'om de mensen de blijde boodschap te brengen, ze te heiligen en hun geweten christelijk te vormen, zodat ze in staat zijn de verscheidene gemeenschappen en milieus van de geest van het evangelie te doordringen'.</i> In dit opzicht wordt van alle vormen van associatie van leken gelovigen en van elk hiervan</p>

<p><u>Kerk</u>” verwezenlijken door een duidelijk “missionair elan” te laten zien, “dat ze steeds meer tot subjecten van een <u>nieuwe evangelisatie</u> maakt”.</p>	<p>een missionair elan gevraagd dat ze steeds meer tot subjecten van een <u>nieuwe evangelisatie</u> maakt.</p>
<p><i>c. Belijdenis van het katholieke geloof.</i> Iedere charismatische vereniging moet een plaats zijn van opvoeding tot het geloof in zijn geheel “door het aanvaarden en verkondigen van de <u>waarheid</u> over Christus, over de Kerk en over de mens in gehoorzaamheid aan het leergezag van de Kerk, dat deze waarheid authentiek uitlegt”; daarom zal men moeten vermijden zich “buiten (<i>proagon</i>)” de leer en de gemeenschap van de Kerk te wagen; immers “als men niet hierbinnen blijft, is men niet verenigd met de God van Jezus Christus (2 Joh. 8)”.</p>	<p>2. - <i>De verantwoordelijkheid voor de belijdenis van het katholieke geloof</i> door het aanvaarden en verkondigen van de <u>waarheid</u> over Christus, over de kerk en over de mens in gehoorzaamheid aan het leergezag van de Kerk, dat deze waarheid authentiek uitlegt. Daarom moet iedere vereniging van leken gelovigen een plaats van verkondiging en aanreiken van het geloof zijn en van opvoeding tot het geloof in zijn integrale inhoud.</p>
<p><i>d. Getuigenis van een daadwerkelijke gemeenschap met heel de Kerk.</i> Dit brengt met zich mee een “kinderlijke* <u>verbondenheid met de Paus</u>, die het blijvende en zichtbare middelpunt is van de eenheid van de universele Kerk, <u>en met de bisschop</u>, ‘die het zichtbaar beginsel en fundament van de eenheid’ van de particuliere Kerk is”. Dit houdt in een “loyale bereidheid om hun leerstellig onderricht en hun pastorale richtlijnen te aanvaarden”, evenals “de bereidheid deel te nemen aan de programma’s en activiteiten van de Kerk op plaatselijk zowel als op nationaal of internationaal niveau; de catechetische inzet en het pedagogische vermogen om de Christenen te vormen”.</p>	<p>3. - <i>Het getuigenis van een hechte en overtuigde gemeenschap</i>, in een kinderlijke* <u>relatie met de paus</u> die het blijvende en zichtbare middelpunt is van de eenheid van de universele kerk, <u>en met de bisschop</u> ‘die het zichtbaar beginsel en fundament van de eenheid’ van de particuliere kerk is, en in ‘wederkerige achting tussen alle vormen van apostolaat in de kerk’.</p> <p>De gemeenschap met de paus en de bisschop dient tot uitdrukking te komen in de loyale bereidheid om hun leerstellig onderricht en hun pastorale richtlijnen te aanvaarden. De kerkelijke gemeenschap vraagt bovendien erkenning van de rechtmatige pluraliteit van de vormen van associatie van de leken gelovigen in de kerk en tegelijk de <u>bereidheid tot samenwerking</u> met elkaar.</p> <p><< nieuw in 2016</p>
<p><i>e. Erkenning van en achting voor de wederzijdse complementariteit van andere charismatische componenten in de Kerk.</i> Hieruit vloeit ook een <u>bereidheid voort tot wederzijdse samenwerking</u>. Immers, “een duidelijk teken van de authenticiteit van een charisma is zijn kerkelijk karakter, zijn vermogen op harmonieuze wijze te integreren in het leven van het heilig Volk van God voor het welzijn van allen. Iets authentiek nieuws dat door de Geest tot stand is gebracht, hoeft geen schaduw te werpen over andere spiritualiteiten en gaven om zichzelf te bevestigen”.</p>	<p><< nieuw in 2016</p>
<p><i>f. Aanvaarding van ogenblikken van beproeving bij de onderscheiding van de charisma’s.</i></p>	<p><< nieuw in 2016</p>

<p>Aangezien een charismatische gave “voor heel de Kerk de last van iets nieuws in het spirituele leven kan bevatten die aanvankelijk ook ongemakkelijk kan lijken”, komt een criterium van authenticiteit naar voren in de “nederigheid tegenspoed te verdragen: de juiste verhouding tussen echt charisma, perspectief van iets nieuws en innerlijk lijden brengt een historische constante factor met zich mee van verbinding tussen charisma en kruis”. Het ontstaan van eventuele spanningen vereist van allen het in praktijk brengen van de grootste liefde met het oog op een steeds diepere kerkelijke gemeenschap en eenheid.</p>	
<p><i>g. De aanwezigheid van geestelijke vruchten</i> zoals liefde, vreugde, vrede en menselijkheid; een “nog intenser leven van het leven van de Kerk, een nog intensere ijver voor “het beluisteren en het mediteren van het Woord van God”; “de hernieuwde smaak voor gebed, overweging, liturgisch en sacramenteel leven; de geestdrift voor de bloei van roeping voor het christelijk huwelijk, het gewijde priesterschap en het Godgewijde leven”.</p>	<p><< nieuw in 2016</p>
<p><i>h. De sociale dimensie van de evangelisatie.</i> Men moet erkennen dat dankzij de impuls van de liefde “het <i>kerygma</i> een onvermijdelijk sociale inhoud bevat: het gemeenschappelijk leven en het engagement met de anderen behoren tot de kern zelf van het Evangelie. De inhoud van de eerste verkondiging heeft een onmiddellijk moreel gevolg, waarvan de kern de liefde is”. In dit criterium van onderscheiding, dat niet alleen op de werkelijkheden van de leken in de Kerk betrekking heeft, wordt de noodzaak onderstreept dat het “levende stromen van deelname en solidariteit” zijn “voor het scheppen van meer rechtvaardigheid en broederlijke verhoudingen in de maatschappij”. Veelbetekenend zijn, wat dit betreft, “de drang naar een christelijke aanwezigheid in de verschillende milieus van het maatschappelijke leven en het scheppen en bezielen van charitatieve, culturele en geestelijke werken; de geest van onthechting en evangelische armoede voor een meer edelmoedige liefde jegens allen”. Beslissend is ook de verwijzing</p>	<p>5. - <i>De inzet voor een aanwezigheid in de menselijke maatschappij</i> die zich in het licht van de sociale leer van de kerk ten dienste stelt van de integrale waardigheid van de mens. Wat dit betreft moeten de verenigingen van leken gelovigen levende stromen worden van deelname en solidariteit voor het scheppen van meer rechtvaardige en broederlijke verhoudingen in de maatschappij.</p> <p><< uitvoeriger beschrijving in 2016</p>

naar de sociale leer van de Kerk. In het bijzonder “vloeit uit ons geloof in Christus die arm is geworden en altijd de armen en de buitengesloten nabij is, de zorg voort voor de integrale ontwikkeling van degenen die in de maatschappij het meest aan hun lot worden overgelaten”, een zorg die niet mag ontbreken in een authentieke kerkelijke realiteit.	
	In zijn toespraak op 30 mei 1998 vroeg de paus aan de bewegingen “steeds edelmoedig en nederig rekening te houden” met deze criteria van kerkelijkheid, “door uw ervaringen in de lokale kerken en parochies door te geven en door steeds met uw herders verbonden te blijven en gehoor te geven aan hun aanwijzingen.”

Petrus en Paulus zijn ‘overtuigd van de goddelijke oorsprong van de charisma’s; zij beschouwen ze echter niet als gaven die de bevoegdheid geven zich te onttrekken aan de gehoorzaamheid jegens de kerkelijke hiërarchie of het recht geven op een autonoom ambt.’ (7) *Nieuwe groepen* moeten het kerkelijk gezag aanvaarden en verlangen naar erkenning van het kerkelijk gezag. *Bisschoppen en priesters* moeten hen hartelijk ontvangen. (20)

Doel van het document *Iuvenescit ecclesia*

Iuvenescit ecclesia 'wil de theologische en ecclesiologische plaats van de nieuwe kerkelijke verenigingen verhelderen, uitgaande van de relatie tussen de hiërarchische en charismatische gaven om zo te bevorderen dat er concreet de meest geschikte wijzen worden gevonden voor een kerkelijke erkenning van deze laatste. Het huidige Wetboek van Canoniek Recht voorziet in verschillende juridische vormen van erkenning voor de nieuwe kerkelijke verenigingen die betrekking hebben op charismatische gaven.' (*Iuvenescit ecclesia* 23; vgl 3)

*'Kinderlijke' verbondenheid met de Paus betekent hier niet 'infantiel' maar 'zoon-achtig (m/v)', naar het Latijnse woord *filialis*.

Verder lezen

Zie voor een uitgebreidere bespreking van charisma's het document *Doof de Geest niet uit dat de Pauselijke Raad ter bevordering van de eenheid van de christenen* heeft gepubliceerd (0417uk op www.stucom.nl).

Verschijningsdatum van de Nederlandse vertaling, verzorgd door de Katholieke Vereniging voor Oecumene, is medio begin 2018.

Paus Franciscus heeft bij herhaling gewezen op de publicaties van kardinaal Suenens in verband met charisma's en charismatische vernieuwing, met name de documenten:

- *De Charismatische Vernieuwing, theologische verklaring en pastorale toelichting en Oecumene en Charismatische Vernieuwing*. Die staan samen in het boek *De heilige Geest, levensadem van de Kerk* boek II (besteladres: www.associationfiat.com) en als download 0236 en 0235 op www.stucom.nl.

- *Charismatische Vernieuwing en sociale bewogenheid*, van kardinaal Suenens en bisschop Dom Helder Camara, te vinden in het boek *De heilige Geest, levensadem van de Kerk* boek III (besteladres: www.associationfiat.com) en als download 0234 op www.stucom.nl.

Meer van kardinaal Suenens: 0238 op www.stucom.nl.

Eerdere publicaties vanuit het Overleg bewegingen op www.stucom.nl:

[0016](#) Gegroeid in de 20ste eeuw. Tekst waarmee vijftien nieuwe kerkelijke bewegingen in Nederland zich presenteren, 12 september 2000.

[0017](#) Bewegingen in de kerk. Ontwikkeling van de officiële r.-k. kerkelijke uitspraken over de nieuwe kerkelijke bewegingen: criteria, eigenschappen, goedkeuring. Een document van de gezamenlijke bewegingen in Nederland 12 september 2000.

[0412](#) Grondslagen van het Overleg Kerkelijke Bewegingen en Nieuwe Gemeenschappen binnen de Rooms Katholieke Kerk in Nederland. Door het overleg vastgesteld op 16 november 2015.

[0314](#) Websites van kerkelijke bewegingen en nieuwe gemeenschappen in Nederland (wordt periodiek aangevuld).

Kees Slijkerman, 28 november 2017